Magdalena KNAPIŃSKA*

RYNEK PRACY REGIONU WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO W LATACH 1998-2003

Uwagi wstępne

Problematyka rynku pracy jest obecnie postrzegana jako ważna część funkcjonującej już w Polsce gospodarki rynkowej. Liczne i szerokie analizy tegoż rynku skupiają się jednak głównie na poziomie rynku krajowego, a nie można zapominać, że rynek pracy ma swój istotny aspekt regionalny. Dlatego też przedmiotem tego opracowania jest analiza sytuacji na regionalnym rynku pracy, rozumianym tu jako rynek pracy na obszarze województwa. Rynek pracy województwa warmińsko-mazurskiego jest przykładem właśnie takiego rynku pracy, na którym występuje chroniczna nierównowaga podażowa i gdzie od lat bezrobocie osiąga swój najwyższy poziom w porównaniu z innymi województwami kraju. Stąd artykuł ten to także przykładowe – choć dotyczące szczególnego regionu – wzięcie „pod lupę" pewnego problemu.

1. Położenie i ogólna sytuacja gospodarcza regionu warmińsko-mazurskiego

Region warmińsko-mazurski to w niniejszym opracowaniu obszar województwa warmińsko-mazurskiego, które powstało z połączenia dawnych województw: olsztyńskiego oraz części elbląskiego i suwalskiego[1]. Województwo warmińsko-mazurskie leży w północno-wschodniej części Polski. Od północy graniczy z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej, od wschodu z województwem podlaskim, od południa z województwem mazowieckim, od zachodu z woje-

* Magdalena Knapińska, dr, adiunkt, Katedra Makroekonomii i Badań nad Gospodarką Narodową, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu.

[1] *Nowe województwa. Fakty, opinie, nastroje*, PARR, CBOS, Warszawa 2001, s. 106.

wództwami kujawsko-pomorskim i pomorskim. Jednocześnie obejmuje historycznie ziemie Warmii i Mazur, część wschodnią Żuław Wiślanych i fragmenty Powiśla[2]. Badane województwo zajmuje powierzchnię 24,2 tys. km^2, co stanowi 7,7% powierzchni całego kraju i jednocześnie przesądza o czwartej lokacie wśród województw pod względem wielkości zajmowanego obszaru[3].

Biorąc z kolei pod uwagę wytwarzany w tym regionie produkt krajowy brutto, badane województwo zajmowało w 1999 r. trzynaste miejsce, a wysokość tego produktu wynosiła 18 072,0 mln zł[4]. W 2001 r. PKB wyniósł 20 659,8 mln zł i był wyższy od roku poprzedniego o 1,6%[5]. Natomiast w przeliczeniu na 1 mieszkańca wielkość PKB województwa warmińsko-mazurskiego w 1999 r. wynosiła 12 341 zł i był to wynik, dający mu również miejsce trzynaste w rankingu województw[6]. Udział województwa w PKB całego kraju stanowił w tymże 1999 r. około 3%[7]. Na koniec 2001 r. PKB na 1 mieszkańca wynosił w badanym regionie 14 065 zł i wzrósł w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,4%[8].

W regionie działa Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna oraz podstrefa Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Ełku i Gołdapi. Ocenia się, że województwo jest mało konkurencyjne, gdyż plasuje się na trzynastym miejscu w kraju pod względem wielkości nakładów na działalność innowacyjną w przemyśle[9].

Ogólniej i w świetle podstawowych wskaźników ekonomicznych województwo warmińsko-mazurskie zaliczyć można do regionów słabszych. Udział usług w strukturze tworzenia wartości dodanej brutto (WDB) jest jednak przy tym zbliżony do średniego, a udział rolnictwa znacznie przewyższa średni poziom tego udziału w kraju[10]. Oznacza to, że gospodarka regionu ma zarazem – i nadal – głównie charakter rolniczy.

Szansą na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej regionu jest lepsze wykorzystanie walorów przyrodniczych oraz renty położenia, leży on bowiem

---

[2] *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego*, Urząd Marszałkowski w Olsztynie, Olsztyn 2000, s. 9.

[3] *Nowe województwa*, s. 107.

[4] Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2001, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2001, s. 84.

[5] Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2003, tabl.1(290), s. 495.

[6] Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2001, s. 84.

[7] *Strategia rozwoju*, s. 13.

[8] Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, tabl.1(290), s. 495.

[9] *Strategia rozwoju*, s. 13.

[10] *Nowe województwa*, s. 106.

z dala od wielkich aglomeracji miejskich i obszarów przemysłowych. Jego bogactwem naturalnym są Wielkie Jeziora Mazurskie i Puszcza Piska. Niezwykle cenne przyrodniczo tereny stwarzają możliwości rozwoju rekreacji i wypoczynku dla turystów z całego kraju i zagranicy. Ponadto czynnikiem ożywienia gospodarki regionu może się też stać współpraca transgraniczna[11].

2. Zasoby podaży pracy

Zasoby podaży pracy w regionie zależą przede wszystkim od ogólnej liczby ludności zamieszkującej badany obszar. W latach 1995-2001 liczba ludności w tym regionie wzrastała, a od 2002 r. notowano jej spadek. W 2002 r. na terenie województwa warmińsko-mazurskiego mieszkało 1428,4 tys. osób[12] i była to liczba niższa w stosunku do roku poprzedniego o około 40 tys. osób[13].

Pod względem liczby ludności badane województwo zajmowało w 1998 r. dwunaste miejsce w kraju, a pod względem powierzchni – czwarte miejsce[14], co świadczyć może o stosunkowo niskim zaludnieniu badanego obszaru. Nie bez wpływu jest tu także saldo migracji, które było ujemne zarówno w 1999 r., jak i w 1998 r.[15] W roku 1999 dodatnie saldo migracji odnotowano jedynie w powiatach ełckim i olsztyńskim oraz w Elblągu i Olsztynie, pozostałe powiaty badanego obszaru cechował odpływ mieszkańców[16].

Sieć miejska w województwie warmińsko-mazurskim jest dość równomierna, choć uboga. Tworzy ją głównie stolica województwa – Olsztyn (gdzie mieszka 20% ogółu mieszkańców), a uzupełniają ją – Elbląg i Ełk jako ośrodki o wielu funkcjach regionalnych, a także inne mniejsze miasta regionu, jak Kętrzyn czy Giżycko[17].

Z punktu widzenia podaży pracy istotnym uwarunkowaniem jest efektywność ludności, mierzona współczynnikiem aktywności zawodowej[18]. W 1999 r. jego wartość w województwie warmińsko-mazurskim wynosiła 55,5%, podczas

---

[11] Ibidem.

[12] Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, s. 31.

[13] Ibidem.

[14] M. Markowska, B. Serocka-Piotrowska, *Rynek pracy województwa warmińsko-mazurskiego*, „Rynek Pracy" 1999, nr 2, s. 44.

[15] Por. Warunki życia w województwie warmińsko-mazurskim w 1999 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2000, s. 105.

[16] Ibidem.

[17] *Nowe województwa*, s. 106.

[18] Współczynnik aktywności zawodowej jest tu rozumiany jako stosunek liczby aktywnych zawodowo do liczby ludności (w wieku 15 i więcej lat) ogółem oraz danej grupy. Por. Rocznik Statystyczny Pracy 1999, GUS, Warszawa 1999, s. 1-2.

gdy wartość ogólnokrajowa była wyższa i wynosiła 56,6%[19]. Z kolei w roku 2000 współczynnik aktywności zawodowej w badanym regionie wynosił 55,2%, a w kraju – 56,4%[20].Oznacza to, iż pod koniec lat dziewięćdziesiątych ludność badanego regionu wykazywała niższą aktywność zawodową niż ludność całego kraju. W kolejnych latach współczynnik ten malał nieznacznie i w czwartym kwartale 2002 r. wynosił w województwie warmińsko-mazurskim 54,0%[21].

3. Popyt na pracę

W latach 1998-2002 ogólna liczba pracujących zamieszkujących województwo warmińsko-mazurskie spadała, co zresztą było zgodne z podobną tendencją dla całego kraju[22]. Warto ponadto zauważyć, że w 1998 r. w województwie tym kobiety stanowiły 47,6% wśród ogółu pracujących, a w kolejnym roku ich udział spadł do poziomu 46,7%[23]. Z kolei w 2002 r. udział pracujących kobiet w liczbie osób pracujących wynosił 45,1%[24]. Natomiast pracujący w sektorze publicznym w 1999 r. stanowili blisko 30% ogółu pracujących, przy czym ich udział w 1999 r. zmalał w porównaniu z wielkością tego udziału z roku poprzedniego[25]. W roku 2002 udział pracujących w sektorze publicznym dalej malał i wynosił 26,8% ogółu pracujących[26].

Jeżeli chodzi o strukturę pracujących pod względem statusu zatrudnienia, to osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy stanowiły w 1999 r. 65,2% ogółu pracujących w województwie, przy czym w poprzednim roku ponad 68%[27]. Natomiast w 2000 r. zatrudnieni na podstawie stosunku pracy stanowili

[19] Rocznik Statystyczny Województw 2000, GUS, Warszawa 2000, tabl. 3(67), s. 98.

[20] Rocznik Statystyczny Województw 2001, GUS, Warszawa 2001, tabl. 3(64), s. 94.

[21] Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, tabl.1(76), s. 299.

[22] Por. dane statystyczne w: Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2000, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2000; Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2001.

[23] Obliczenia własne na podstawie danych statystycznych w: Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 1999 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2000, tabl. 2, s. 43.

[24] Obliczenia własne na podstawie danych statystycznych w: Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, tabl. 4(79), s. 304.

[25] Obliczenia własne na podstawie danych statystycznych w: Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 1999 r., tabl. 2, s. 43.

[26] Obliczenia własne na podstawie danych statystycznych w: Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, tabl. 6(81), s. 305.

[27] Obliczenia własne na podstawie danych statystycznych w: Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 1999 r., tabl. 1, s. 42.

65,9% ogółu pracujących[28]. Drugą stosunkowo liczną grupą wśród pracujących byli pracodawcy i pracujący na własny rachunek, których udział w latach 1998--2000 wynosił ponad 30% ogółu pracujących[29].

W rolnictwie zatrudnionych jest blisko jedna czwarta ogółu pracujących w województwie, a tylko nieco mniej pracuje w przemyśle, a zatem można mówić, że blisko połowa ogółu pracujących skupiona jest w tradycyjnych sekcjach, takich jak rolnictwo i przemysł.

O strukturze pracujących w województwie warmińsko-mazurskim decyduje także struktura samych podmiotów gospodarczych, funkcjonujących na badanym obszarze. Otóż w 1998 r. w województwie tym było 91,5 tys. podmiotów gospodarki narodowej, z których 95,7% reprezentowało sektor prywatny. Najwięcej podmiotów gospodarczych było zlokalizowanych w Olsztynie i Elblągu oraz powiatach olsztyńskim, ostródzkim i giżyckim. Spośród podmiotów gospodarki narodowej 80% stanowiły zakłady osób fizycznych, z których 38% reprezentowało handel i naprawy[30]. Tylko 3% podmiotów gospodarczych zaliczanych było do dużych jednostek[31]. Jednak taka struktura podmiotów tylko w części wyjaśnia strukturę pracujących, ponieważ nie bierze się tu jeszcze pod uwagę wielkości danego podmiotu oraz pomija rolnictwo indywidualne.

Do największych przedsiębiorstw zlokalizowanych w regionie zaliczyć można ABB Zamech Ltd. Sp. z o.o. w Elblągu – poważnego eksportera w przemyśle maszynowym, Stomil Olsztyn S.A., będącego największym pracodawcą w województwie warmińsko-mazurskim oraz MM International Sp. z o.o. (Mazurskie Meble) z siedzibą w Olsztynie. Inni poważni pracodawcy to przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego, m.in. Zakłady Mięsne S.A. w Morlinach (koło Ostródy) i Zakłady Mięsne S.A. w Ełku[32]. Z pewnością to skala działalności tych właśnie przedsiębiorstw decyduje o tym, że prawie jedna czwarta pracujących w regionie jest zatrudniona w przemyśle.

Co prawda należy tu również dostrzegać znaczenie bardzo licznej grupy małych firm prowadzonych na własny rachunek, co świadczyć może o kształtowaniu się struktury podmiotów gospodarczych charakterystycznej dla gospodarki rynkowej (gdzie „duże" znaczenie mają liczne „małe" i „średnie" przedsię-

[28] Obliczenia własne na podstawie danych statystycznych w: Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2001, tabl. 1(68), s. 297.

[29] Obliczenia własne na podstawie danych statystycznych w: Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 1999 r., tabl. 1, s. 42; Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2001, tabl. 1(68), s. 297.

[30] Przegląd statystyczny województwa warmińsko-mazurskiego w 1998 r. (województwo – powiaty – gminy), Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 1999, s. 86-90.

[31] *Strategia rozwoju*, s. 12.

[32] M. Markowska, B. Serocka-Piotrowska, op.cit., s. 45.

biorstwa)[33]. Oprócz tego istotną rolę w kształtowaniu się popytu na pracę w regionie odgrywa rolnictwo indywidualne, gdzie zatrudnienie znajduje liczna grupa mieszkańców województwa[34].

4. Poziom i relacje płac

Biorąc pod uwagę średnie wynagrodzenia nominalne (brutto) w badanym regionie w porównaniu ze średnimi płacami nominalnymi krajowymi[35], okazuje się, że w regionie warmińsko-mazurskim średnie płace były w latach 1998-2002 niższe niż w kraju, co z pewnością jest także związane z ogólnie niższym poziomem rozwoju gospodarczego badanego regionu[36].

W roku 1998 poziom ogólnych dochodów, pozostających do dyspozycji gospodarstw domowych i przypadających na 1 mieszkańca, lokował to województwo w grupie uboższych regionów Polski. Najważniejszą przyczyną tych niskich dochodów gospodarstw domowych były właśnie niższe niż w kraju wynagrodzenia. W badanym województwie przeciętna płaca była bowiem w 1998 r. o 15% niższa od średniej krajowej. Dla porównania, stanowiła ona zarazem zaledwie 69% przeciętnego wynagrodzenia w przodującym pod tym względem

---

[33] Temat związku między rozwojem sektora małych i średnich przedsiębiorstw a zatrudnieniem podjęto m.in. w: B. Czaplo, *Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw a zmiany poziomu zatrudnienia w województwie białostockim (wyniki badań ankietowych – 1998)*, „Rynek Pracy" 1999, nr 2.

[34] W 2002 r. ogółem w województwie liczba pracujących wynosiła 435,4 tys. osób, z czego 119,4 tys. pracowało w rolnictwie, co stanowi 26,3% ogółu pracujących w województwie warmińsko-mazurskim. Por. Rocznik Statystyczny Pracy 2003, GUS, Warszawa 2003, tabl. 7(21), s. 44.

[35] Na temat płac krajowych, por. A. Latkowska, M. Zwierzchowska, *Statystyczna analiza rozkładów wynagrodzeń w Polsce w latach 1994-1997*, w: *Makro- i mikroekonomiczne problemy funkcjonowania gospodarki*, red. D. Kopycińska, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2000, s. 27-34.

[36] Przykładowo, w 2000 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie warmińsko-mazurskim wynosiło 1671,17 zł, a w Polsce – 1893,74 zł (Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2002, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2002, s. 39; Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2002, GUS, Warszawa 2002, tabl. 2(177), s. 164). Z kolei w 2001 r. średnia płaca w regionie wyniosła 1797,27 zł, a w kraju – 2045,11 zł (Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2002, s. 39; Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2002, tabl. 2(177), s. 164). Natomiast w 2002 r. wynagrodzenie miesięczne brutto w regionie wynosiło 1851,02 zł, a w kraju – 2097,83 zł (Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, tabl. 1(111), s. 334; Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2003, GUS, Warszawa 2003, tabl. 2(188), s. 175). Na koniec 2003 r. w kraju średnie wynagrodzenie miesięczne ubruttowione wyniosło 2201,47 zł (www.stat.gov.pl 31.03.2004 r.).

województwie mazowieckim[37]. Niski poziom płac powodował, że również niski był ich udział w strukturze dochodów, a mianowicie wyniósł on w 1998 r. 41,3%. Lokowało to województwo warmińsko-mazurskie na piętnastym miejscu w kraju pod względem wysokości udziału wynagrodzeń w ogólnej sumie dochodów gospodarstw domowych[38].

Warto odnotować, że w 2002 r. region ten znajdował się na dziesiątym miejscu pod względem wysokości przeciętnych wynagrodzeń miesięcznych brutto, a niższe płace zaobserwowano m.in. w województwach kujawsko-pomorskim, lubuskim, lubelskim i łódzkim[39]. Zatem w tymże roku płace w badanym regionie nie były najniższe w kraju i stanowiły 68,5%[40] wynagrodzenia uzyskiwanego w województwie mazowieckim, gdzie płace przeciętne były najwyższe.

Jeśli chodzi o kształtowanie się struktury terytorialnej średnich płac w województwie warmińsko-mazurskim w 2002 r., to najwyższe średnie płace zanotowano w Elblągu i Olsztynie, a wśród powiatów ziemskich – w powiatach piskim, szczycieńskim i oleckim[41]. Należy zauważyć, że płace wyższe niż średnia wojewódzka otrzymywali jedynie pracujący w Elblągu i Olsztynie, a w pozostałych powiatach średnie wynagrodzenia były niższe od tej średniej. Jednocześnie płace średnie w dwóch największych miastach regionu były tylko nieznacznie wyższe od średniej płacy krajowej[42], co świadczy o dużym jeszcze „dystansie płacowym" Elbląga i Olsztyna w stosunku do innych dużych miast Polski, w których średnie płace są znacznie przecież wyższe od średniej krajowej.

Kolejnym istotnym zagadnieniem jest kształtowanie się płac przeciętnych według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności. W regionie warmińsko-mazurskim w 2002 r. najwyższe płace były w sekcji pośrednictwo finansowe, drugą lokatę zajmowały płace w transporcie, składowaniu i łączności. Natomiast najniższe wynagrodzenia odnotowano w handlu i naprawach oraz hotelach i restauracjach[43].

5. Bezrobocie

Liczba bezrobotnych w badanym regionie ulegała wahaniom, podobnie jak ich liczba w całej Polsce. Od roku 1999 obserwuje się wzrost liczby bezrobot-

[37] *Regiony Polski. Województwo warmińsko-mazurskie*, red. W. Dziemianowicz, IBnGR, Gdańsk-Warszawa 2000, s. 56-57.

[38] Ibidem.

[39] Rocznik Statystyczny Województw 2003, GUS, Warszawa 2003, tabl. 1(91), s. 134.

[40] Obliczenie własne na podstawie danych statystycznych: ibidem.

[41] Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, tabl. 7, s. 109.

[42] Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2001, tabl. 5, s. 125.

[43] Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, tabl. 5(115), s. 340.

nych[44], a w 2002 r. zarejestrowano o ponad 1,7 tys. mniej bezrobotnych niż w 2001 r.[45] Oznaczać to może pewien „zwrot" w dotychczas niekorzystnej tendencji narastania bezrobocia, tym bardziej że również i na koniec 2003 r. odnotowano dalszy spadek liczby bezrobotnych o 6198 osób[46].

Podobnie jak liczba bezrobotnych, tak i stopa bezrobocia w regionie ulegała wahaniom zgodnie z tendencją ogólnokrajową. Wzrost stopy bezrobocia obserwowano do 1993 r. oraz od 1998 r. Jednocześnie należy tu zauważyć, że województwo warmińsko-mazurskie charakteryzowała w ogóle najwyższa stopa bezrobocia w Polsce, która wynosiła na koniec 2003 r. 28,1%[47]. Dla porównania, w kraju stopa ta na koniec 2002 r. wynosiła 18,0%, a 2003 r. – 20,0%[48].

Z kolei, biorąc pod uwagę kształtowanie się stóp bezrobocia w przekroju powiatów, można zauważyć, że najwyższe stopy bezrobocia w 2002 r. zanotowano w powiatach gołdapskim, braniewskim i bartoszyckim. Natomiast najniższe bezrobocie cechowało Olsztyn i Elbląg oraz powiaty nowomiejski i iławski, przy czym stopa bezrobocia niższa niż ogółem w Polsce była jedynie w Olsztynie, a w pozostałych powiatach ziemskich i w Elblągu była wyższa od średniej stopy bezrobocia w kraju[49].

Według badania przeprowadzonego w II kwartale 2001 r. na grupie 50 osób pozostających bez pracy dłużej niż 12 miesięcy, zamieszkałych w regionie warmińsko-mazurskim, ponad 50% ankietowanych odczuwało lęk o przyszłość swoją i najbliższych, 20% czuło upokorzenie, a 22% – bezsilność i rozdrażnienie. Jednocześnie 78% spośród ankietowanych bezrobotnych preferowało poszukiwanie pracy przez urząd pracy, a 62% wyrażało chęć podjęcia pracy najemnej w rolnictwie. Natomiast tylko 8% pragnęło rozwiązać swą trudną sytuację poprzez aktywne poszukiwanie pracy, 4% podjęłoby inicjatywę stworzenia własnego miejsca pracy, a tylko 2% umieściłoby ogłoszenie w lokalnych mediach. Wynika stąd, że ankietowani bezrobotni wykazują bardzo małą ini-

[44] Por. dane w: Bezrobocie w województwie warmińsko-mazurskim w 2001 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2002, tabl. 3, s. 26.

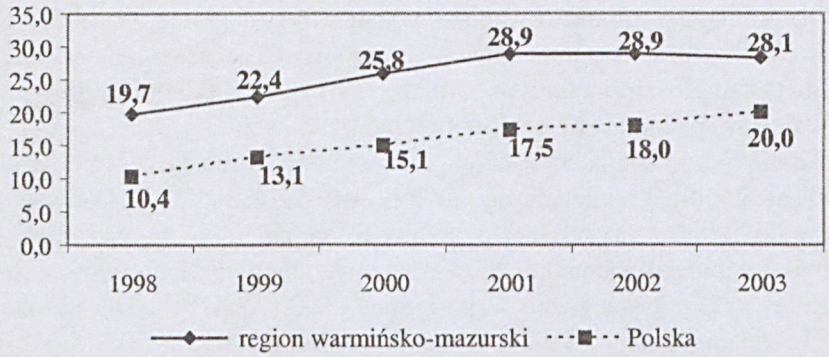
[45] Obliczenia własne na podstawie danych statystycznych w: Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, tabl. 20(95), s. 322.

[46] Informacja na temat bieżącej sytuacji na rynku pracy województwa warmińsko-mazurskiego, WUP, Olsztyn 2004, www.up.gov.pl 31.03.2004 r.

[47] Informacja o sytuacji na wojewódzkim rynku pracy w grudniu 2003 r., WUP, Wydział Informacji, Analiz i Prognoz, Olsztyn 2004, www.up.gov.pl 03.03.2004 r.

[48] Poziom stopy bezrobocia w kraju w 2003 r. podano po korekcie liczby pracujących w rolnictwie indywidualnym, dokonanej na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego, przeprowadzonego w 2002 r. Por. www.stat.gov.pl 31.03.2004 r.

[49] Por.: Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2003, tabl. 22(176), s. 162; Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, tabl. 10, s. 112.

Stopy bezrobocia w regionie warmińsko-mazurskim i w Polsce w latach 1998-2003
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Informacja o sytuacji na wojewódzkim rynku pracy w grudniu 2003 r., WUP, Wydział Informacji, Analiz i Prognoz, Olsztyn 2004, www.up.gov.pl 03.03.2004 r.; Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2000, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2000, tabl. 17(212), s. 302; Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2001, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2001, tabl. 24(91), s. 317; Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2002, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2002, tabl. 25(97), s. 331; Województwo warmińsko-mazurskie w 1998 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 1999, tabl. 1(43), s. 123; Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2003, tabl. 10, s. 112

cjatywę w poszukiwaniu pracy, przeważają natomiast postawy bierne i wyczekujące[50].

Warto tu również zastanowić się nad przyczynami istnienia w badanym regionie tak wysokiego bezrobocia. Jedną z nich jest niewątpliwie zlikwidowanie państwowych gospodarstw rolnych, które w tak rolniczym regionie, jakim są Warmia i Mazury, stanowiły ważne miejsce pracy dla licznej grupy mieszkańców. W efekcie bezrobocie dotyka tu osoby o bardzo niskim wykształceniu, które wcześniej pracowały w tych właśnie jednostkach[51]. Podawane zaś wyżej preferencje bezrobotnych co do metod poszukiwania przez nich pracy wskazują jednocześnie, że są to ludzie raczej nastawieni na oczekiwanie na działania pań-

[50] M. Łojko, *Bezrobocie długookresowe w regionie warmińsko-mazurskim*, „Polityka Społeczna" 2001, nr 9, s. 4-5.

[51] Szerzej na temat problemów mieszkańców gmin popegeerowskich por.: E. Sikora, *Plany, dążenia i cele życiowe młodzieży z osiedli byłych PGR*, „Polityka Społeczna" 2001, nr 8; Z. Kawczyńska-Butrym, *Sytuacja życiowa mieszkańców osiedli byłych PGR*, „Polityka Społeczna" 2001, nr 8; E. Czapka, *Strategie radzenia sobie w sytuacjach trudnych stosowane przez mieszkańców osiedli popegeerowskich*, „Polityka Społeczna" 2001, nr 8; M. Butrym, *Marginalizacja społeczno-polityczna mieszkańców osiedli byłych PGR. Testowanie hipotezy*, „Polityka Społeczna" 2001, nr 8.

stwa w ich interesie, niż na własną aktywność. Oznacza to być może, iż jedną z przyczyn wysokiego bezrobocia są uwarunkowania mentalne czy też psychologiczne, decydujące o tym, że bezrobotni mieszkańcy tego regionu raczej „wegetują", licząc na propozycje, aniżeli poszukują pracy na własną rękę, choćby w postaci samozatrudnienia.

Innym problemem związanym z bezrobociem w tym regionie jest istnienie tzw. szarej strefy i zatrudniania się „na czarno", przy jednoczesnym pozostawaniu w rejestrze urzędu pracy w charakterze bezrobotnego. Jest to wprawdzie dość trudno mierzalne zjawisko, które jednak w sposób znaczący występuje również w tym regionie. Ponadto uznaje się, że mieszkańcy regionu warmińsko-mazurskiego to ludzie mało mobilni przestrzennie. Może to wynikać m.in. z dość niskiej gęstości zaludnienia i rzadkiej sieci miejskiej, co sprawia, że odległości między ośrodkami miejskimi są tu znacznie większe niż w innych wysoko zurbanizowanych regionach Polski. Dlatego też bezrobotni raczej niechętnie podejmują pracę w sąsiednich miastach.

Paradoksalnie zarazem często spotykanym w tym regionie zjawiskiem są wyjazdy do pracy „na czarno" za granicę. Okazuje się, że bezrobotni mieszkańcy tego regionu chętniej podejmują pracę w charakterze pomocy domowej lub robotnika budowlanego w Niemczech czy w innych krajach Europy Zachodniej niż w bliżej przecież dla nich położonej Warszawie czy Poznaniu. Być może zatem niechęć do pracy poza miejscem stałego zamieszkania dotyczy jedynie miast Polski i jest głównie „wymówką", by jak najdłużej utrzymać status bezrobotnego, który uprawnia do pobierania zasiłku albo też do korzystania z bezpłatnej publicznej służby zdrowia w Polsce.

Wyżej wymienione przyczyny bezrobocia są zarazem związane z transformacją ustrojową gospodarki polskiej lub też sytuacją indywidualną samych bezrobotnych. Ważną przyczyną bezrobocia jest jednak również sama sytuacja społeczno-gospodarcza oraz struktura gospodarki tego regionu. Po zlikwidowaniu państwowych gospodarstw rolnych nie powstało bowiem w tym województwie zbyt wiele przedsiębiorstw, które oferowałyby dostateczną liczbę miejsc pracy. I chociaż obecny jest także kapitał zagraniczny (np. Michelin, Texel, Safilin Filatures Alstom Power z Francji, IKEA ze Szwecji, Philips Lighting, Heinecken, Provimi Holding z Holandii, MMI Beteiligungen z Niemiec czy Campofrio z Hiszpanii[52]), jednak to nie wystarcza, by zatrudnienie znalazła większa liczba osób, a gospodarka przekształciła się z rolniczej w przemysłową czy usługową. A zatem niedostateczny rozwój inwestycji w badanym regionie może być także uznany za istotną przyczynę występowania tak wysokiej stopy bezrobocia.

[52] *Strategia rozwoju*, s. 12-13.

7. Ocena funkcjonowania regionalnego rynku pracy województwa warmińsko-mazurskiego

Z przedstawionej analizy funkcjonowania warmińsko-mazurskiego rynku pracy wypływają następujące wnioski. Po pierwsze ludność zamieszkująca badany region charakteryzowała się nieco wyższą niż w kraju aktywnością zawodową. Dynamika zmian liczby pracujących była już jednak analogiczna do dynamiki w skali kraju. Natomiast specyficzna i właściwa dla tego regionu była struktura działowa pracujących, która odznaczała się dość wysokim zatrudnieniem ludności w rolnictwie.

Analiza SWOT* warmińsko-mazurskiego rynku pracy w latach 1990-2003

Szanse	Zagrożenia
• Pozyskanie środków unijnych do rozwoju przedsiębiorczości w regionie • Rozwój turystyki, a więc sfery usług wykorzystujących walory przyrodnicze regionu • Promowanie istniejących specjalnych stref ekonomicznych i „przyciąganie" kapitału inwestycyjnego do regionu • rozwój edukacji, by podnosić kwalifikacje zawodowe, świadomość społeczną oraz mobilność przestrzenną mieszkańców regionu	• Chroniczne i długotrwałe bezrobocie • Pojawienie się zjawiska „dziedziczenia" bezrobocia • Rozwój „szarej strefy" i zjawiska pracy „na czarno" w regionie, kraju i za granicą • Społeczne skutki bezrobocia – wzrost skali ubóstwa, przestępczości, depresje i niezadowolenie społeczne • Migracje ludności o wysokich kwalifikacjach do regionów oferujących im zatrudnienie i wyższe płace
Mocne strony	**Słabe strony**
• Średnio wyższa aktywność zawodowa ludności • „Młoda" struktura wiekowa ludności	• Niższe płace niż w kraju • Wysokie zatrudnienie w rolnictwie • Wysoka stopa bezrobocia • Bezrobocie osób młodych i z niskimi kwalifikacjami

* Analiza SWOT jest narzędziem, które służy zwłaszcza do przedstawiania sytuacji przedsiębiorstw na rynku. Narzędzie to jest też szeroko stosowane w praktyce zarządzania przedsiębiorstwem, jak również wpisało się trwale w teorię organizacji i zarządzania. Służy ono do analizy pozycji przedsiębiorstwa względem otoczenia rynkowego i jego możliwości rozwojowych. Może być jednak również wykorzystane do analizy i oceny położenia różnych podmiotów na samym rynku pracy. Szerzej na ten temat por. G. Gierszewska, M. Romanowska, *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2002, s. 234-246.

Źródło: Opracowanie własne.

Odmiennie niż w kraju kształtował się poziom płac w regionie, ponieważ był on niższy od średniej krajowej, przy czym dystans ten ulegał w ostatnich latach powiększeniu. Z kolei relacje płac w poszczególnych działach gospodarki były

już bardziej zbliżone do krajowych, oczywiście z wyjątkiem płac w górnictwie i kopalnictwie.

Na warmińsko-mazurskim rynku pracy występowała też – i występuje nadal – wysoka nierównowaga podażowa, mierzona stopą bezrobocia. Jest to niewątpliwie największy problem tego regionu, a także samego rynku pracy, będący zarazem przedmiotem „troski" tak dla władz samorządowych, jak i państwowych. Rozwiązanie tego problemu powinno też w większym stopniu stać się „centrum zainteresowania" prowadzonej w regionie polityki gospodarczej.

Ogólniejsze wnioski, odnoszące się do „słabych" i „mocnych" stron rynku pracy województwa warmińsko-mazurskiego oraz wynikających z nich szans i zagrożeń dla rozwoju tegoż rynku w najbliższej przyszłości, można też przedstawić za pomocą analizy SWOT (por. tab.).

Bibliografia

Literatura

Butrym M., *Marginalizacja społeczno-polityczna mieszkańców osiedli byłych PGR. Testowanie hipotezy*, „Polityka Społeczna" 2001, nr 8.

Czapka E., *Strategie radzenia sobie w sytuacjach trudnych stosowane przez mieszkańców osiedli popegeerowskich*, „Polityka Społeczna" 2001, nr 8.

Czaplo B., *Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw a zmiany poziomu zatrudnienia w województwie białostockim (wyniki badań ankietowych – 1998)*, „Rynek Pracy" 1999, nr 2.

Gierszewska G., Romanowska M., *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2002.

Kawczyńska-Butrym Z., *Sytuacja życiowa mieszkańców osiedli byłych PGR*, „Polityka Społeczna" 2001, nr 8.

Łojko M., *Bezrobocie długookresowe w regionie warmińsko-mazurskim*, „Polityka Społeczna" 2001, nr 9.

Makro- i mikroekonomiczne problemy funkcjonowania gospodarki, red. D. Kopycińska, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2000.

Markowska M., Serocka-Piotrowska B., *Rynek pracy województwa warmińsko-mazurskiego*, „Rynek Pracy" 1999, nr 2.

Nowe województwa. Fakty, opinie, nastroje, PARR, CBOS, Warszawa 2001.

Regiony Polski. Województwo warmińsko-mazurskie, red. W. Dziemianowicz, IBnGR, Gdańsk-Warszawa 2000.

Sikora E., *Plany, dążenie i cele życiowe młodzieży z osiedli byłych PGR*, „Polityka Społeczna" 2001, nr 8.

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego, Urząd Marszałkowski w Olsztynie, Olsztyn 2000.

Inne źródła

Bezrobocie w województwie warmińsko-mazurskim w 2001 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2002.
Informacja na temat bieżącej sytuacji na rynku pracy województwa warmińsko-mazurskiego, WUP, Olsztyn 2004, www.up.gov.pl, 31.03.2004 r.
Informacja o sytuacji na wojewódzkim rynku pracy w grudniu 2002 roku, WUP, Olsztyn 2003, www.up.gov.pl 12.03.2004 r.
Informacja o sytuacji na wojewódzkim rynku pracy w grudniu 2003 roku, WUP, Olsztyn 2004, www.up.gov.pl 03.03.2004 r.
Przegląd statystyczny województwa warmińsko-mazurskiego w 1998 r. (województwo – powiaty – gminy), Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 1999.
Rocznik Statystyczny Pracy 1999, GUS, Warszawa 1999.
Rocznik Statystyczny Pracy 2003, GUS, Warszawa 2003.
Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2002, GUS, Warszawa 2002.
Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2003, GUS, Warszawa 2003.
Rocznik Statystyczny Województw 2000, GUS, Warszawa 2000.
Rocznik Statystyczny Województw 2001, GUS, Warszawa 2001.
Rocznik Statystyczny Województw 2003, GUS, Warszawa 2003.
Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2000, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2000.
Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2001, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2001.
Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2002, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2002.
Rocznik Statystyczny Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2003, Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2003.
Rynek pracy w województwie warmińsko-mazurskim w 1999 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2000.
Warunki życia w województwie warmińsko-mazurskim w 1999 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 2000.
Województwo warmińsko-mazurskie w 1998 r., Urząd Statystyczny w Olsztynie, Olsztyn 1999.

LABOR MARKET OF REGION OF WARMIŃSKO-MAZURSKIE VOIVODSHIP IN 1998-2003

Summary

The goal of the elaboration is to analyze the situation on labor market in Warmińsko-mazurskie voivodship, where the rate of registered unemployment has been high for

years. The general situation of economy of that region is presented, as well as the elements of regional labor market, such as labor supply, labor demand, wages and supply non-equilibrium, called unemployment in that region.

Moreover, the reasons of high unemployment in Warmińsko-mazurskie voivodship were analyzed and the opinion about functioning of labor market in that region was created. Finally, the opportunities and threats for this regional labor market in the future were described.